

UVOD

Političke partije kao element društvene nadgradnje najneposrednije odražavaju ekonomsku i klasnu strukturu društva. Osmišljavajući klasnu borbu, one vrše jak uticaj na privredni i društveni razvoj zemlje, ali utiču i na državno-pravne i sve oblike nadgradnje, njihov broj, masovnost, karakter i suština, odnos prema nosiocima političke vlasti, umnogome određuje stabilnost odnosno dinamiku, razvoj društva. Zbog toga je od posebne važnosti izučavanje fenomena političkih partija.

1. POJAM I SUŠTINA POLITIČKIH PARTIJA

U određivanju pojma političkih partija postoje razlike među teoretičarima. One su, naravno, znatne među nemarksistima. Tako, recimo, postoje shvatanja da su: »političke partije u suštini grupe, koje, sjedinjene zajedničkim ubedenjima, usmerene na određene državne ciljeve, leže da te ciljeve ostvare«; »grupe ljudi koje se udružuju na osnovu zajedničkih principa da bi svoje zajedničke napore slavili u službu svojih zajedničkih ciljeva«; »udruženje ljudi s istim političkim ubedenjima i ciljevima, koje teži da osvoji državnu vlast radi ostvarenja svojih zahteva«; »slobodne društvene grupe koje su ujedinjene određenim smerom i pravcem radi zajedničkog političkog rada«; »politička stranka je udruženje ljudi koje povezuju isti pogledi na državno i društveno uređenje da bi, putem zauzimanja državne vlasti ili bar uticajem na nju, ostvarili svoje zahlevc«.¹

Za navedene i slične definicije političke partije karakteristično je da gube iz vida jedan od najvažnijih elemenata - klasnu uslovljenost i klasnu suštinu političke partije. Klasici marksizma su ukazivali, vrlo eksplicite, na čvrstu vezu između političkih partija i klasa, dokazujući da je borba političkih partija najpotpuniji i najizraženiji vid političke borbe između klasa.

S obzirom na to možemo reći daje politička partija dobrovoljna, relativno trajna, politička organizacija, čiji je cilj preuzimanje i vršenje državne vlasti ili učešće u njoj, ili bar stalni uticaj na nju radi ostvarenja određenih klasnih ili užih, grupnih interesa.

Političke partije su određeni delovi klasa koje okupljaju najnaprednije, najsvesniji i najspremniji pojedince koji se organizovano i svesno bore za ostvarenje klasnih interesa i ciljeva. Ovo pravilo, naravno, ima izuzetaka. Bilo je, pa i danas ima nekih, recimo buržoaskih, pa čak i radničkih partija, koje po svojoj svesti, organizovanosti i aktivnosti zaostaju za ostalim političkim partijama te klase, ili pak i same klascucelini. To je uslovljeno različitim objektivima i subjektivnim okolnostima (položaj određene klase, položaj pojedinih struktura unutar klase i sl.).

Međutim, bez obzira na izuzetke, pravilo je da je karakter političke partije - njena struktura, organizacione forme, principi i sl., određen karakterom klase iz koje ona izrasta, nastaje. Političke partije su najaktivniji, najsvesniji i najorganizovaniji delovi određene klase. U njihov sastav ulaze ljudi koji su spremni i sposobni da se bore za interese svoje klase. To znači da su političke partije organizovane društvene grupe koje okupljaju, organizuju i vode pripadnike svoje klase za ostvarenje interesa i ciljeva te klase.

Da bi to ostvarila, svaka politička partija mora da ima bar osnovne konstitutivne elemente: program, statut, određenu organizacionu strukturu, ideologiju, rukovodstvo, članstvo.²

U programu politička partija saopšlava svoj pogled na svet, na određeno društvo i odnose u njemu, izlaže svoje ideje, ideale, stremljenja, interese - cilj svoje borbe. Pošlo programom politička partija nastoji da pridobije što više pristalica, to ona, pri njegovoj izradi, nastoji da unese principe koji bi mogli da budu ubedljivi i prihvatljivi za pripadnike čitave jedne klase, ili čak i većeg dela društva.

¹ D. Janković: O političkim stranakama u Srbiji XIX veka. Beograd 1951, str.8.

² str. 258.

Pored programa, svaka politička partija mora da ima manje-više stabilnu, čvrstu organizacionu strukturu. Ona se izražava preko određenog sistema organa i hijerarhije položaja, uloga, zaduženja, prava i obaveza, a cilj joj je da omogući političkoj partiji da ostvaruje svoje funkcije. Što je veća uloga partije u političkim procesima, utoliko je razudeniija njena organizaciona struktura.

2. NASTANAK I RAZVOJ POLITIČKIH PARTIJA

Nastanak političkih partija vezan je za nastanak klasnog društva. U njemu su one nastale, razvijale se, smenjivale, u njemu postoje i deluju, sa njim će i nestali.

Još u robovlasničkom sistemu su postojale određene političke partije, ili tačnije, određena politička udruženja koja su stajala na čelu klasne borbe. Ta udruženja predstavljaju začetak političkih partija.

Tako na primer, u antičkoj Grčkoj su postojala tajna udruženja koja su stajala a čelu klasne borbe. Poznat je Pitagorejski savez u velikoj Grčkoj, kao partija robovlasničke aristokratije, za borbu protiv demokratije. Takode, u vremenu prodora Filipa i Aleksandra Makedonskog na teritoriju Grčke, postojale su Atinska i Makedonska partija koje su vodile međusobnu borbu. Naravno, te političke partije bitno se razlikuju od savremenih, modernih političkih partija kako po organizacionoj strukturi, tako i po svojim programima i ciljevima.

Zbog loga možemo da kažemo da političke partije, u današnjem smislu reci - sa pisanim političkim programom, sa određenom organizacionom strukturom, principima, ciljevima i zahlevima, postoje tek od nastanka buržoaskog parlamentarnog društva.

Buržoasko društvo koje je ukinulo feudalne privilegije, izgradilo je novu državu koja je građane činila formalno ravnopravnim i politički slobodnim. Time je omogućen slobodniji tok klasne borbe i udruživanje građana u političke partije.

Političke partije se pojavljuju najpre u onim zemljama gde najpre i konsitui-san kapitalizam kao društveno-ekonomski sistem odnosno gde je klasna borba bila najzaošlrenija. Kolevka političke partije, u današnjem smislu reci, bila je Engleska. U njoj su još 1679. godine formirane dve političke partije - lorijevci i vigovci (partije veleposednika i srednjih klasa). Kasnije je iz prve nastala Konzervativna (1824), a iz druge Liberalna partija (1832). Takode je iz Fabijanskog udruženja formirana Laburistička partija (1900 god.).

U SAD, posle Ustava iz 1787. godine javile su se, takode, dve partije-federalisti i republikanci. Kasnije je iz prve nastala Demokratska, a iz druge Republikanska partija.

U Francuskoj, za vreme velike francuske revolucije nastaju dve partije - žiron-distii i jakobinci.

Razvoj političkih partija i političkog sistema uopšte, u kapitalizmu, uslovljen je nizom okolnosti.

Pre svega kapitalizam je znatno razvio proizvodne snage koje su došle u sukob sa postojećim društvenim odnosima, u tolikoj meri da je bilo teško vladati i upravljati samo državnim aparatom. Zbog toga je bilo potrebno stvaranje određenih političkih organizacija koje bi mogle da sačuvaju postojeću društvenu strukturu.

Dalje, buržoaski državni i društveni mehanizam postaje sve složeniji, tako da vladajuća klasa nije mogla da upravlja na stari način pa je bila primorana da stvara svoje političke organizacije, sa jasno utvdenim programima, koje će uticati na državni aparat i usmeravati njegovu delatnost. '*

Pored toga, eksploatacija potčinjenih klasa, u kapitalizmu, počiva samo na ekonomskoj prinudi, dok su one pravno bile slobodne. Zato je vladajuća klasa morala određenom propagandom preko političkih partija da pridobije te strukture. Ovo utoliko pre stoje buržoazija u borbi protiv feudalnog plemstva imala radničku klasu kao svog saveznika.

Kasnije, kada je došlo do osveščavanja proletarijata i do njegovog političkog suprotstavljanja vladajućoj klasi, ova je bila primorana da bolje organizuje postojeće političke partije, pa čak i da formira nove, kako bi očuvala postojeći društveno-eko-nomski sistem.

Danas, u svim zemljama, političke partije su se toliko oformile i razvile da su postale glavni nosioci političkog života.

Neki autori razvoj savremenih političkih partija dele na pet faza.³

Prva raža počinje od sedamdesetih godina XIX veka. Tada su formirane samo buržoaske političke partije. One su bile relativno slabo organizovane, decentralizovane, malobrojne, sa nedovoljno razrađenom ideologijom i slabom disciplinom.

Druga faza, koja počinje kad i prva, označava proces formiranja radničkih socijalističkih partija. Za razliku od buržoaskih, radničke partije su bile mnogo čvršće organizovane, masovne, sa jakom disciplinom i izgrađenom ideologijom.

Treća faza u nastanku političkih partija počinje od prvog svetskog rata i oktobarske revolucije. U njoj dolazi do stvaranja komunističkih partija. To su izrazilo revolucionarne političke partije, kadrovske, s malim brojem članova profesionalnih političara, jako centralizovane i disciplinovane, sa još izgrenijom i preciznijom ideologijom od prethodnih.

Četvrta faza počinje u periodu pred drugi svetski rat. Tu se stvaraju političke partije u vezi sa krizom kapitalističkog društveno-ekonomskog sistema i buržoaske klase. Tada se stvaraju, najpre, fašističke partije, sa toliko čvrstom disciplinom i odgovornošću da su imale poluvojnu organizaciju, njihova ideologija bila je dosta neizgrađena, jer su one delovale više preko osećanja, nego preko razuma svojih članova. Karakteristično je da su koristile sva sredstva, čak i krajnje nedemokratska - pritisak, politički teror, ubistva, i drugo da bi došle na vlast. U toj fazi, buđenjem političke svesti seljaštva, dolazi i do stvaranja raznih seljačkih političkih partija. Katolička crkva procenjujući da su vrlo grubo metodi fašističkih partija, stvara razne katoličke partije.

I najzad, peta faza počinje u periodu posle drugog svetskog rata. Dolazi do stvaranja niza novih partija. One su, uglavnom, imale nacionalni karakter. Pošto su vodile borbu za nacionalno oslobođenje one su bile vrlo široko organizovane, obuhvatajući skoro sve slojeve stanovništva u jednoj zemlji. Upravo zbog toga one su bile ili jedine u pojedinim zemljama, ili pak toliko brojne i masovne da su druge političke partije koje su postojale uporedo sa njima, bile skoro nezapažene.

3. TIPOVI POLITIČKIH PARTIJA

Političke partije se mogu podeliti na više načina, zavisno od kriterijuma koji se uzima kao osnov za tu klasifikaciju. Ti kriterijumi mogu biti različiti s obzirom na njihov nastanak, karakter, brojnost, aktivnost, organizovanost, ulogu i dr.

1) S obzirom na klasni kriterijum - nastanak i karakter, odnosno na njihovu klasnu prirodu, klasni sastav i ulogu u klasnoj borbi, u savremenom društvu, postoje različite političke partije - one izražavaju u različite interese radnika, sitne buržoazije, srednje buržoazije, krupne buržoazije, veleposednika. Ipak u najopštijem one se dele na:⁴

- a) radničke (komunističke, socijalističke, socijaldemokratske) i
- b) buržoaske partije (konzervativne, radikalne, liberalne, demohrišćanske i dr.).

2) Po svom odnosu prema postojećem društvenom sistemu u celini, političke partije se dele na:
a) revolucionarne i b) partije društvenog status quo-a. Prve teže radikalnoj promeni postojećeg društvenog sistema, a druge ostvaruju svoju aktivnost unutar tog sistema nastojeći da ga zaštite i očuvaju. Po pravilu, prve - revolucionarne političke partije, izražavaju i štite interese eksploatisanih klasa, dok druge - konzervativne štite interese vladajuće klase.

3) Prema broju članova političke partije se mogu podeliti na kadrovske i masovne. Sa kakvom širinom članstva će biti organizovana jedna partija zavisi od karaktera društveno-političkog sistema u kome ona deluje. Kadrovske partije obično imaju mali broj članova, vrlo stroge kriterijume za prijem, dobro su organizovane, insistiraju na čvrstu disciplinu, na ideološko i akciono jedinstvo članstva. Sve to

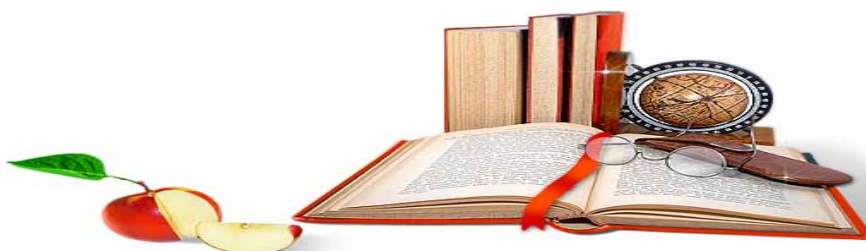
³ R. Lukić: Političke stranke, Naučna knjiga, Beograd, 1996. str.14.

⁴ str. 260.

---- OSTATAK TEKSTA NIJE PRIKAZAN. CEO RAD MOŽETE PREUZETI NA SAJTU WWW.MATURSKI.NET ----

**[BESPLATNI GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI TEKST](http://WWW.SEMINARSKIRAD.ORG)
RAZMENA LINKOVA - RAZMENA RADOVA
RADOVI IZ SVIH OBLASTI, POWERPOINT PREZENTACIJE I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJALI.**

**WWW.SEMINARSKIRAD.ORG
WWW.MAGISTARSKI.COM
WWW.MATURSKIRADOVI.NET**

NA NAŠIM SAJTOVIMA MOŽETE PRONAĆI SVE, BILO DA JE TO [SEMINARSKI](#), [DIPLOMSKI](#) ILI [MATURSKI](#) RAD, POWERPOINT PREZENTACIJA I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJAL. ZA RAZLIKU OD OSTALIH MI VAM PRUŽAMO DA POGLEDATE SVAKI RAD, NJEGOV SADRŽAJ I PRVE TRI STRANE TAKO DA MOŽETE TAČNO DA ODABERETE ONO ŠTO VAM U POTPUNOSTI ODGOVARA. U BAZI SE NALAZE [GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RADOVI](#) KOJE MOŽETE SKINUTI I UZ NJIHOVU POMOĆ NAPRAVITI JEDINSTVEN I UNIKATAN RAD. AKO U [BAZI](#) NE NAĐETE RAD KOJI VAM JE POTREBAN, U SVAKOM MOMENTU MOŽETE NARUČITI DA VAM SE IZRADI NOVI, UNIKATAN SEMINARSKI ILI NEKI DRUGI RAD RAD NA LINKU [IZRADA RADOVA](#). PITANJA I ODGOVORE MOŽETE DOBITI NA NAŠEM [FORUMU](#) ILI NA

maturskiradovi.net@gmail.com